

Sygn. akt I ACa 1148/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Dobrowolski
Sędziowie	:	SA Krzysztof Chojnowski (spr.) SA Bogusław Suter
Protokolant	:	Małgorzata Sakowicz - Pasko

po rozpoznaniu w dniu 24 czerwca 2016 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. G.**,

przeciwko (...) **S.A. w W.**

z udziałem interwenientów ubocznych **R. G. i H. G.**

o ustalenie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 23 października 2015 r. sygn. akt I C 491/14

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

(...)

Sygn. akt I ACa 1148/15

UZASADNIENIE

A. G. w pozwie skierowanym przeciwko (...) S.A. w W. domagał się ukształtowanie łączącego strony stosunku prawnego przez oznaczenie sposobu wykonania zobowiązania, za które odpowiedzialność przyjął pozwany na podstawie ugody z dnia 15 lipca 2008 r., w ten sposób, aby granicę tego zobowiązania ustalić do kwoty 20.750.000 zł (równowartość 5.000.000 EURO). Wskazał, że w dniu 22 września 2002 r. uległ wypadkowi komunikacyjnemu, w wyniku którego doznał bardzo poważnych uszkodzeń ciała. Ubezpieczyciel przyjął odpowiedzialność cywilną za

skutki wypadku, a w dniu 15 lipca 2008 r. strony zawarły ugodę określając sposób wypłaty i wysokość miesięcznej renty. W dacie wypadku równowartość sumy gwarancyjnej wynosiła 2.129.760 zł i uległa wyczerpaniu w maju 2014 r. Obecnie jednak obowiązujące sumy gwarancyjne wynikające z umów ubezpieczenia OC wynoszą 5.000.000 EURO. W toku postępowania pełnomocnik powoda zmienił stanowisko stwierdzając, że na dzień wniesienia pozwu kwota gwarancyjna nie uległa wyczerpaniu na skutek wzrostu kursu EUR.

Pozwany (...) S.A. w W. wnosił o oddalenie powództwa. Twierdził, że do oceny zakresu odpowiedzialności ubezpieczyciela zastosowanie mają przepisy rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów, w świetle którego suma gwarancyjna wynosi równowartość 600.000 EURO przy zastosowaniu kursu EURO z tabeli kursów NBP nr 1 z 2002 r. wynoszącego 3,54 zł, a zatem 2.129.760 zł. Suma ta uległa wyczerpaniu w maju 2014 r., wobec czego zaprzestano też wypłaty świadczeń objętych ugodą.

Wyrokiem z dnia 23 października 2015 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo i nie obciążył powoda kosztami postępowania.

Orzeczenie to zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

W dniu 22 września 2002 r. powód uległ wypadkowi komunikacyjnemu. W jego efekcie doznał szeregu poważnych uszkodzeń ciała, w tym urazu czaszkowo-mózgowego, złamania twarzoczaszki, złamania kości kończyny dolnej oraz ran urazowych. Przez 4 tygodnie przebywał na oddziale intensywnej opieki medycznej, a przez 4 miesiące pozostawał w śpiączce. Porażenie kończyn utrzymuje się do dnia dzisiejszego w związku z czym nie jest w stanie samodzielnie funkcjonować i wymaga stałej opieki i rehabilitacji.

Ubezpieczyciel uznał swoją odpowiedzialność co do zasady, a w dniu 15 lipca 2008 r. strony zawarły ugodę, na mocy której (...) S.A. tytułem naprawienia szkody przyznał powodowi od dnia 1 października 2008 r., oprócz wypłat dokonanych do dnia zawarcia ugody, rentę z tytułu utraconych dochodów w wysokości 6.000 zł miesięcznie z wyrównaniem za okres od dnia 1 października 2005 r. do 30 września 2008 r. w kwocie 162.000 zł oraz rentę z tytułu zwiększonych potrzeb w wysokości 9.000 zł miesięcznie. W § 5 zawarto zapis, że ugodą zaspokaja wszelkie roszczenia poszkodowanego względem (...) S.A., a poszkodowany oświadczył, że zrzeka się dalszych roszczeń i nie będzie podnosił żadnych roszczeń z tytułu renty.

Świadczenia z tej ugody pozwany wypłacał do maja 2014 r. Łącznie z tego tytułu wypłacono ponad 2.129.760 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo nie mogło zostać uwzględnione.

Wskazał, że choć co do zasady dopuszczalne jest stosowanie przewidzianej w przepisie art. 357¹ k.c. reguły rebus sic stantibus także do umowy ubezpieczenia, tym niemniej uzależnione to jest od istnienia łączącego strony zobowiązania. Tymczasem w okolicznościach niniejszej sprawy, na skutek wyczerpania kwoty gwarancyjnej na dzień wniesienia pozwu, doszło do wygaśnięcia zobowiązania, co sprawiało, że stosowanie powyższej reguły stało się niedopuszczalne.

Zauważył przy tym, że w sprawie zastosowanie miały przepisy, obowiązującego w dniu zdarzenia, rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów (Dz.U. Nr 26, poz. 310), które w § 10 ust.4 przewidywało sumę gwarancyjną na poziomie równowartości 600.000 EURO, ustaloną przy zastosowaniu kursu kupna walut obcych NBP wg tabeli kursów z każdego roku. Zgodnie zaś z tą tabelą, kurs ten wynosił 3,5496 zł, co w przeliczeniu na walutę polską dawało sumę gwarancyjną w wysokości 2.129.760 zł (600 000 x 3, (...)).

Rozporządzenie to w wydano na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy z 28 lipca 1990 r o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. Nr 59, poz. 344), która została uchylona przez ustawę z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. Zgodnie zaś z art. 159 tej ustawy postępowania dotyczące roszczeń odszkodowawczych wszczętych i nie zakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy toczą się według przepisów dotychczasowych. Skoro więc postępowanie odszkodowawcze zaczęło bieg w 2002 r. i nie zostało zakończone do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 23 maja 2003 r. (do 1 stycznia 2004 r.) - zostało zakończone dopiero w dacie zawarcia przez strony ugody (15 lipca 2008 r.), to maksymalną kwotę gwarancyjną należało ustalić w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 marca 2000 r., czyli jako równowartość 600.000 zł EURO przy przyjęciu kursu z dnia zdarzenia, według tabeli nr 1 NBP za rok 2002 (2.129.760 zł).

O kosztach procesu postanowił zgodnie z art. 102 k.p.c.

Powyższy wyrok w całości zaskarżył apelacją powód, zarzucając naruszenie:

- art. 357¹ k.c. przez błędne przyjęcie, że zobowiązanie między stronami wygasło i w konsekwencji nierozpoznanie istoty sprawy,

- art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych przez błędne przeliczenie sumy gwarancyjnej według kursu z dnia 23 września 2002 r., nie zaś z daty zgłoszenia roszczenia.

Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie zmianę tego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości.

Na etapie postępowania apelacyjnego do sprawy po stronie powoda w charakterze interwenientów ubocznych przystąpili R. G. i H. G., którzy m.in. zarzucili orzeczeniu Sądu Okręgowego naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie niewłaściwej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i błędne przyjęcie, że zobowiązanie łączące strony wygasło na skutek wyczerpania się sumy gwarancyjnej przed dniem wniesienia pozwu, pomimo że z dokumentów złożonych przez pozwanego wynikało, iż wypłaty z tytułu renty były dokonywane na rzecz powoda nawet po wniesieniu pozwu, a suma wypłat dokonanych przed wniesieniem pozwu nie przekroczyła sumy gwarancyjnej. W związku z tym domagali się uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację należało uwzględnić.

Sąd Apelacyjny w wyniku przeprowadzonej kontroli instancyjnej doszedł do przekonania, że zaskarżone rozstrzygnięcie zostało wydane bez rozpoznania istoty sprawy.

Wskazać należy, że granice procesu cywilnego określa zarówno strona powodowa poddając pod osąd określone fakty, z których wywodzi skutki prawne, jak również przeciwnik procesowy, zwalczając zaistnienie tych okoliczności lub przedstawiając zdarzenia niwelujące konsekwencje udowodnionych przez powoda faktów. W doktrynie i orzecznictwie ugruntowany jest też pogląd, że nierozpoznanie istoty sprawy odnosi się do roszczenia będącego podstawą powództwa i zachodzi, gdy sąd pierwszej instancji nie orzekł w ogóle merytorycznie o żądaniach stron, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominął merytoryczne zarzuty pozwanego (zob. w szczególności wyrok SN z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22; wyrok SN z dnia 14 maja 2002 r., V CKN 357/00, Lex, nr 55513, postanowienie z dnia 4 września 2014 r., II CZ 41/14).

Przepis art. 386 § 4 k.p.c. stanowi natomiast, że w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, sąd odwoławczy winien uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania. Treścią normy prawnej zawartej w tym przepisie jest upoważnienie do wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia kasatoryjnego w

określonych sytuacjach procesowych, jako wyjątku od zasady orzekania co do meritum sporu w tym postępowaniu. Jego brzmienie wskazuje jednocześnie na to, że nie zachodzi obowiązek prowadzenia przez sąd drugiej instancji postępowania dowodowego, zmierzającego do wyjaśnienia rzeczywistej treści stosunków faktycznych i prawnych w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji zaniechał rozważenia poddanych przez strony pod osąd żądań i twierdzeń, jak również, gdy nie dokonał oceny przeprowadzonych dowodów i pominął mogące mieć wpływ na rozstrzygnięcie meritum sporu dowody zawnioskowane przez strony dla ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

W niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo, stwierdzając że zebrany materiał dowodowy pozwala na przyjęcie, iż na skutek wyczerpania kwoty gwarancyjnej doszło do wygaśnięcia zobowiązania, co czyniło niemożliwym oznaczenie sposobu wykonania zobowiązania w sposób postulowany w pozwie na podstawie przewidzianej w art. 357¹ k.c. reguły rebus sic stantibus. Oddalenie powództwa nastąpiło zatem bez badania istnienia przesłanek wskazanych w tym przepisie.

Czyniąc ustalenia w zakresie wygaśnięcia zobowiązania przed datą wniesienia pozwu Sąd Okręgowy, jak się wydaje, nie zwrócił dostatecznej uwagi na dowody zaoficerowane przez stronę pozwaną, a przede wszystkim na zestawienie wpłat na rzecz A. G., przedłożone przez pozwanego w wyniku wykonania zobowiązania nałożonego na niego przez Sąd I instancji na rozprawie w dniu 19 marca 2015 r. Z treści tego zestawienia oraz dołączonych do niego dokumentów obrazujących kwoty wypłacone powodowi w związku z wypadkiem jakiemu uległ w dniu 2 września 2002 r. wynika zaś, że choć łączna suma wpłat wyniosła 2.133.728,56 zł, tym niemniej część tych wpłat (kwota 15.000 zł renty przelana w dniu 4 listopada 2014 r.) została uiszczona powodowi już po dacie wniesienia pozwu, tj. po 15 września 2015 r. (k. 210 – 224 i 233 - 247). Nadto z dokumentów powyższych wynika, że po tej dacie pozwany wysłał także powodowi w dniu 23 października 2014 r. tytułem renty kwotę 60.000 zł, która jednak nie została odebrana w terminie i nie wliczono jej do sumy wpłat. Powyższe oznaczają, że do daty wniesienia pozwu wypłacono powodowi nie 2.133.728,56 zł, lecz 2.118.728,56 zł (2.133.728,56-15.000). Uwzględnienie zaś tego faktu, prowadzić powinno było do przyjęcia, że w dacie wniesienia pozwu suma gwarancyjna nie była jednak wyczerpana niezależnie od sposobu jej obliczenia (pozwany wskazywał, że winna ona wynosić 2.129.760 zł). Zobowiązanie między stronami w dniu 15 września 2014 r. zatem istniało i wbrew twierdzeniom pozwanego nie uległo wygaśnięciu, co z kolei nakładało na Sąd obowiązek zbadania istnienia przesłanek żądanej pozvem zmiany sposobu wykonania zobowiązania. Tymczasem Sąd Okręgowy przyjmując, że odpowiedzialność pozwanego ustała wraz z wygaśnięciem zobowiązania, zaniechał rozważenia czy w okolicznościach niniejszej sprawy nastąpiły wskazywane w art. 357¹ k.c. przesłanki będące podstawą ewentualnego uwzględnienia powództwa, co świadczy o nierozpoznaniu istoty sprawy.

Na marginesie wskazać należy, że wniosek dowodowy strony pozwanej zgłoszony na rozprawie w dniu 24 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny uznał za spóźniony w świetle okoliczności wskazanych w art. 207 § 6 k.p.c. i art. 217 § 2 k.p.c., a nade wszystko art. 381 k.p.c. Zauważyć bowiem należy, że pełnomocnik pozwanego już w dniu 19 marca 2015 r. został zobowiązany przez Sąd I instancji do złożenia zestawienia wszystkich kwot wypłaconych powodowi w związku z wypadkiem (k. 195 v.) i pozwany takie dokumenty dostarczył. W dalszym toku postępowania pierwszoinstancyjnego możliwe też było ich uzupełnienie. Obecnie nie istnieje zatem potrzeba ponawiania dowodu na tę samą okoliczność, zwłaszcza że pozwany nie uprawdopodobnił, iż nie zgłosił stosownego wniosku we właściwym czasie bez swojej winy.

Wobec powyższego, w uwzględnieniu apelacji, należało uchylić zaskarżony wyrok. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy obowiązkiem Sądu będzie uwzględnienie całokształtu materiału dowodowego zgłoszonego przez strony w kontekście przesłanek z art. 357¹ k.c. (przy założeniu, że zobowiązanie nie wygasło), mając w szczególności na uwadze treść art. 227 k.p.c., iż przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie oraz reguły wynikające z art. 6 k.c. Definitywne rozstrzygnięcie stanie się zatem możliwe dopiero, gdy po ponownym rozpoznaniu Sąd Okręgowy ustali i wyjaśni wszystkie sygnalizowane wątpliwości o istotnym znaczeniu dla wyniku sprawy. Merytoryczne wyrokowanie w tej sprawie przez Sąd drugiej instancji było w tym stanie rzeczy wykluczone, gdyż zakres koniecznego uzupełnienia, i to zarówno w zakresie jej stanu faktycznego, jak i niezbędnej kwalifikacji prawnej, jest znaczny.

Z tych wszystkich względów, Sąd Apelacyjny w oparciu o art. 386 § 4 k.p.c. orzekł jak w sentencji, pozostawiając na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. Sądowi Okręgowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

(...)